

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. ЙОАНА ДИМИТРОВА ЯНКУЛОВА, дпсн

СУ „Св. Кл. Охридски“, Философски факултет, специалност Психология

Изготвена на основание чл. 9 от ЗРАСРБ и чл. 30 (ал. 3) от Правилника за прилагането му, чл. 4 (ал. 3) от Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Н. Рилски“ и решение на Философския факултет (протокол № 6/ 19.06.2024 г.) във връзка с провеждането на процедура за присъждане на ОНС „Доктор“ в област на висше образование - 3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ; професионално направление - 3.2 ПСИХОЛОГИЯ; научна специалност - ПЕДАГОГИЧЕСКА И ВЪЗРАСТОВА ПСИХОЛОГИЯ

на докторант (редовна форма на обучение) **ТОДОР БОРИСОВ ТОДОРОВ** от докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“ към Катедра „Психология“ във Философския факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“ във връзка с изготвения от него дисертационен труд под научното ръководство на доц. д-р **РУСАНКА ПЕТКОВА МАНЧЕВА** на тема:

„ВЪЗРАСТОВИ РАЗЛИЧИЯ В ЦЕННОСТНАТА СИСТЕМА И РИСКОВОТО ПОВЕДЕНИЕ ПРИ СЛУЖИТЕЛИ В СФЕРАТА НА СИГУРНОСТТА“

1. Кратки биографични данни за докторанта

Представената от Т. Тодоров биография свидетелства за дългогодишните му усилия да надгражда психологическото си образование, придобито в ЮЗУ „Н. Рилски“, където днес води четири лекционни курса само в областта на криминалната психология. Успоредно на това той постоянно развива професионалната си експертиза, свързана основно с детекцията на измамно и рисково поведение, с полиграфски изследвания и др. Членува в чуждестранна полиграфска асоциация, изявява се като гост-лектор в различни университети и обучителни центрове, участва в международни конференции и други специализирани форуми по линия на криминалната психология и сигурността и главно във връзка с разкриването и превенцията на престъпна дейност и рисково поведение. Въз основа на резултатите от извършената от него работа и постигнатите професионални успехи, удостоверени със съответните сертификати, Т. Тодоров заслужено е удостоен с различни награди.

2. Актуалност, научно-приложна стойност и приноси моменти в дисертационния труд

В структурно отношение и по отношение на отделните компоненти, които трябва да се съдържат в дисертационния труд, са спазени изискванията на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (чл. 27, ал. 2). По-конкретно става дума за наличие на заглавна страница; съдържание; увод (в случая е формулирано като „Въведение“); изложение, съставено от три отделни глави; заключение и приноси (тук са прибавени и препоръки); библиография (посочена в дисертационния труд като „Използвана литература“); приложения. Вместо декларация за оригиналност е приложен „Отчет за извършена проверка за автентичност на текста“.

Общият обем на дисертационния труд наброява 175 страници, като по-голямата част от тях (от началото до с. 151) е написана с по-големи букви (размер 14) за разлика от останалата част, където са използвани по-малки букви (от с. 152 почти до края) (размер 12). В тази връзка напомням, че е важно докторантите да се придържат към общоприетите изисквания за техническо оформление на такъв тип академични разработки¹. В рубриката „Използвана литература“ са отразени общо 215 заглавия, като 28 са на кирилица (5 от тях са на руски език и те трябва да се подреждат след българските източници), а останалите 187 са на английски език. Като се има предвид съдържанието на дисертационния труд и целта на изследването считам, че е по-добре да се използват източници примерно от последните двадесет години. Позоваването на източници, публикувани около средата на 20 в. (напр. Kluckhohn, 1951 - с. 16), е по-подходящо, когато акцентът е върху историческите аспекти, докато в настоящия труд се проучва съвременното състояние на изследваните феномени и в тази връзка е важно да се ползва актуална научна информация. Малък е броят на цитираните български заглавия при положение, че темите за ценностите и за рисковото поведение са широко изследвани в редица направления на психологическата наука от различни български автори (напр. Сн. Илиева, С. Джонев, Г. Петров и др.). Цитиранията вътре в текста са прецизни и са направени научно коректно. Стилът на изложението е научен, четивен и разбираем. На места има пунктуационни неточности, които следва да се отстранят още преди депозирането на дисертационния труд за рецензиране.

В съдържателен план в дисертацията са представени и анализирани две важни от научноизследователска гледна точка теми, каквито са различията в ценностните системи и рисковото поведение. Безспорната заслуга на докторанта е, че изследва тези теми в българския социо-културен контекст и по отношение на специфична професионална група, каквито са служителите в сферата на сигурността. В първа глава, озаглавена „Теоретични постановки“, са адекватно осветлени известни в психологическата наука разбирания относно същността и функциите на човешките ценности и връзката им с други психични феномени (нагласи, убеждения, черти, поведение, ценностни кризи и др.) според идеите на бележити автори (М. Рокич, Ш. Шварц, Г. Олпорт и Ф. Върнън, Р. Ингълхарт, Г. Хофстеде и др.). На второ място се дискутира същността, психологическите аспекти и спецификата в структурата на рисковото поведение, както и факторите (биологически, социални, психологически), които го предизвикват. Потърсена е и е анализирана връзката между рисковото поведение и ценностите. В тази глава е включена също така и темата за полиграфския метод, която има важна приложно-практическа стойност. Във връзка с това смятам, че тук е нужно малко по-подробно да се изясни дали този подход на работа може (а и как) да се използва не само за регистриране, но и за по-задълбочено и по-фино идентифициране на особеностите в ценностната система на индивиди, склонни към рисковото поведение, но не само в полето на криминалната, а и на педагогическата и възрастовата психология, в чиито научни рамки се разработва настоящият дисертационен труд.

По отношение на втора глава „Изследователски дизайн“ се забелязва разминаване в наименованието, отбелязано отпред в „Съдържание“ (с. 2) и съответно на с. 56, където се чете „Изследователски дизайн на проведеното психологично изследване“. Обръщам внимание на необходимостта текстът на дисертационния труд да бъде не само научно издържан, но и много прецизен във всяко едно отношение (структурно, съдържателно и техническо) от първата до последната страница. В тази глава последователно са представени целта, задачите, хипотезите на изследването, описана е изследваната съвкупност, както и научноизследователската батерия. В нея са включени четири научни инструменти, използваната полиграфска апаратура, процедурата за работа с нея, приложените алгоритми за адекватното разчитане на събраните с нейна помощ данни. При описанието на научните инструменти са отразени включените в тях отделни скали и подскали, като са отбелязани и стойностите на вътрешната им консистентност (алфа на Кронбах), вероятно получени по отношение на оригиналните методи. Някои от използваните оценъчни скали, които са тип Ликърт, са

¹ Шрифтът *Times New Roman* и размерът на буквите 12 са традиционно приети за използване при техническото оформление на академични разработки от типа на курсови работи, дипломни работи и дисертационни трудове в академичен контекст.

петстепенни (с. 64), а други - деветстепенни (с. 65). Смятам, че това би могло да затрудни изследваните лица, а впоследствие да създаде и трудности в работния процес и в тази връзка е интересно да се разбере повече за това как докторантът е преодолял подобни предизвикателства. Първоначално събраните данни са обработени със специализиран софтуер (SPSS), включващ различни методи за статистико-математическа обработка. Представянето им в текста трябва да бъде задължително на български, а не на английски език (напр. с. 71), като в скоби може да се сложи съответното наименование в оригинал.

В трета глава, озаглавена „Обработка, анализ и интерпретация на получените резултати“, се откриват резултатите от извършената статистико-математическа обработка, които са психологически интерпретирани и ясно онагледени с помощта на фигури и таблици. По отношение на възрастта на изследваните лица като важен независим фактор може да се отбележи, че тя се разпростира в широки граници (от 20 до 73 год.). В тях са обособени пет възрастови групи, но без да става ясно на какъв принцип е направено това деление. В подобни случаи биха могли да се приложат принципи, заимствани от отдавна утвърдени и широко използвани в психологията стадиални теории за особеностите в човешкото развитие и теориите за кариерата и кариерното развитие. Както е добре известно, в тези научни теории човешкият живот е разделен на отделни възрастови етапи на основата на конкретни особености, специфични промени и ключови постижения, характеризиращи всеки един от тях в когнитивно, психо-социално и професионално отношение. Другото, което прави впечатление е, че не е предоставена информацията относно особеностите на факторните структури на приложените инструменти, за да се види дали се повтарят оригиналните факторни решения или се предлагат нови и специфични за конкретно изследваните лица в непосредствения социо-културен контекст на проведеното изследване. При представянето на отделните въпросници не се открива информация за стойностите на алфа на Кронбах, получени в контекста на настоящото проучване. При представянето на получените резултати в тази глава от дисертационния труд, както и при формулирането на изводи (с. 143), считам, че може да се предложи една много по-обстойна и по-задълбочена психологическа интерпретация. А за да стане тя още по-убедителна, както и да има възможност за сравнения и по-задълбочен научен анализ, могат да се прибавят и резултати от проведени изследвания в друг социо-културен контекст, свързани с темите, на които е посветен дисертационния труд.

По отношение на посочените от докторанта приноси моменти считам, че те отразяват напълно адекватно свършената от него работа в теоретичен и в приложно-практически план. Те са свързани със създаването на една обща теоретична рамка, в която задълбочено са представени както постиженията на психологическата наука при изследването на ценностите и рисковото поведение, така и техните конкретни проекции спрямо специфичната професионална група на служители в сферата на сигурността. Във връзка с емпиричното им проучване са видими усилията на докторанта внимателно да планира, създаде и опише методологията и дизайна на проведените от него проучвания. Силно впечатление правят усилията му да проучи и задълбочено да анализира възрастовите различия по отношение на основните изследвани феномени при ясно очертаване на възрастовата динамика на рисковото поведение. Внимателно са проучени връзките между различни ценности и отделни аспекти на рисковото поведение сред служители в сферата на сигурността. Емпирично е потвърдена диагностичната сила на полиграфското изследване на фона на реализирано в миналото рисково и нелоялно поведение. Получените резултати имат безспорна научно-приложна стойност, защото ясно очертават актуалната научна картина на особеностите в изследваните феномени, проявяващи се спрямо конкретно изследваните служители в съответния за тях организационен контекст.

Представените в дисертацията резултати могат да съдействат за подобряване на професионалния подбор в сферата на сигурността, да се използват за стимулиране на кариерното израстване, да се прилагат при провеждане на специализирани обучения с цел утвърждаване и възпитание във водещи за съответната професия ценности, както и за укрепване на лоялността към ръководството и служителите в съответната организация и за ограничаване и редуциране на склонността към рисковото поведение (най-вече на по-младите специалисти).

В пълен синхрон с темата и съдържанието на дисертационния труд е изготвеният от докторанта автореферат.

Относно публикационната активност се забелязва, че Т. Тодоров има участие като съавтор в шест научни публикации (на български и английски езици) и само две са самостоятелно създадени от него. Едната от тях е посветена на новите технологии в детекцията на лъжата, а другата представя особеностите на психологичното интервю, проведено с психопатен заподозрян, като липсват други самостоятелни публикации в областта на педагогическата и възрастовата психология, пряко свързани с темата на дисертацията.

Във връзка със задължителната проверка за плагиатство е приложен документ, удостоверяващ, че посредством специализирана програма (iThenticate) е регистриран индекс на сходство 16%, но без да се дава допълнителна информация на какво конкретно се дължи този резултат.

3. Критични бележки и препоръки

На отделните глави, съставляващи дисертационния труд, е препоръчително да се дават конкретни научни заглавия, а не общи формулировки от типа на „Теоретични постановки“, „Изследователски дизайн“. Там, където се споменават имена на учени и изследователи и в знак на уважение към личността и научното им дело, е препоръчително да се посочва и първата буква от малкото им име (напр. вместо „Ценностен модел на Рокич“ (с. 12) да стане „Ценностен модел на М. Рокич“).

В началото на втора глава, където е „Обосновка на изследването“, считам, че е подходящо да се представят в един много стегнат и обобщен вид както теоретичните постановки, от които докторантът изхожда при планирането и реализирането на своите емпирични изследвания, така и дефинициите на изследваните феномени, с които се оперира в научноизследователския процес.

Изключително важно е прецизно да се използват наименованията на изследваните конструкции на страниците на целия дисертационен труд, а не периодично да се заменят с други варианти (напр. „ценности“ с „ценностни категории“ или „ценностни интереси“ (с. 59); „рисково поведение“ със „склонност към риск“, „културно ниво“ (с. 60) с „културално ниво“ (с. 3), като по отношение на последното дори не се разбира какво точно се влага в него в контекста на изследването). Не става ясно също така защо в тази рубрика (както и на с. 56) се споменава за възрастови особености в юношеска възраст при положение, че тази идея нито е развита по-нататък в дисертационния труд, нито се анализират или дискутират поколенчески различия. В дисертационния труд се представят резултати само на участници от 20 до 73 год., които вече са преминали юношеската възраст, получили са съответното образование, натрупали са житейски опит, формирали са личната си идентичност и ценностната си система.

В рубриката „Задачи“ следва да се изброяват важните за решаване научноизследователски задачи, а определените като организационни, да бъдат включени там, където се споменава организацията на проведеното изследване. Освен това задачи, свързани с намирането на специализирана литература, релевантна на темата на дисертацията, извършването на задълбочен и систематичен преглед и анализ на ключовата в нея научна информация, са преди всичко научноизследователски, а не организационни.

По отношение на хипотезите може да се каже, че те изглеждат малко раздробени, не добре структурирани, а на места са и неточно формулирани и това донякъде затруднява разбирането им (напр. на с. 60 е написано: „Допуска се, че съществуват статистически възрастови различия...“. В случая е изпусната думата „значими“, която е важна част в утвърденото научно словосъчетание „статистически значими възрастови различия“).

Когато се представя методологията и дизайна на изследването, е добре да се опише накратко и организацията на провеждането му (кога, как, с каква продължителност, къде и какво точно е

направено). В тази връзка има достатъчно подробности за извършените полиграфски изследвания, но не става ясно как и кога изследваните лица са попълвали отделните въпросници (присъствено, през онлайн-платформи, др.). Важно е да се прецизира също така къде работят изследваните лица, тъй като в заглавието се споменава за „сфера на сигурност“, после става сектор „Сигурност“ (с. 6), а накрая се говори за служители, изпълняващи длъжността „охранител“ (с. 68).

По отношение на графичното илюстриране на получените резултати трябва да се има предвид, че е прието наименованията на фигурите да бъдат отдолу, а не както е в текста - отгоре (напр. с. 13, 19, 26). Другото, което прави впечатление е, че таблиците, представени в т.нар. „теоретична“ част, са оформени по един начин, а тези в т.нар. „експериментална“ част, се отличават с друг стил. Важно е докторантът да се придържа към един стил на съдържателно и техническо оформление на научната информация, която създава и публикува на страниците на дисертационния си труд.

Накрая бих искала да посоча, че направените критични бележки не намаляват научно-приложната стойност на дисертационния труд и не омаловажават вложените усилия от докторанта за създаването му. Те могат само да послужат като допълнителен повод за размисъл как да се прецизира и подобри научноизследователската и публикационната работа в бъдеще така, че тя да отговаря на изискванията за високо качество на професионалната подготовка и да бъде напълно съобразена със законовите изисквания, установените научни критерии и най-добрите академични традиции.

Заклучение

Посочените по-горе факти относно съдържанието, научно-приложната стойност и техническия вид на дисертационния труд, изготвен от **ТОДОР БОРИСОВ ТОДОРОВ**, качеството на постигнатите от него теоретико-емпирични резултати, известните факти за неговата образователна, професионална и научноизследователска готовност, ми дават основание да дам своята положителна оценка за цялостната му работа по дисертационната разработка и да предложа на Уважаемото научно жури да му присъди ОНС „Доктор“ в област на висше образование - 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление - 3.2 ПСИХОЛОГИЯ. Научна специалност - Педагогическа и възрастова психология.

10.08.2024 г.

Член на Научното жури и рецензент: проф. Й. Янкулова, дпсн

REVIEW

from Prof. YOANA YANKULOVA, PhD, DSc

SU "St. Kliment Ohridski", Faculty of Philosophy, specialty Psychology

Prepared in accordance with Art. 9 of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (ZRASRB) and Art. 30 (Paragraph 3) of the Regulations for its implementation, Art. 4 (Paragraph 3) of the Internal Rules for the Development of the Academic Staff at The South-West University "Neofit Rilski" and decision of the Faculty of Philosophy (Protocol No. 6/ 19.06.2024) in connection with the conduct of a procedure for awarding the PhD degree in the field of higher education: 3. SOCIAL, ECONOMIC AND LEGAL SCIENCES. Professional field: 3.2 PSYCHOLOGY. Scientific specialty: EDUCATIONAL AND DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY to the PhD student (regular form of study) TODOR BORISOV TODOROV from the doctoral program "Educational and Developmental Psychology" at the Department of Psychology in the Faculty of Philosophy of The South-West University "Neofit Rilski" regarding the dissertation prepared by him and under the guidance of the scientific supervisor – Assoc. Prof. RUSANKA PETKOVA MANCHEVA, PhD on the topic:

„AGE DIFFERENCES IN THE VALUE SYSTEM AND RISK BEHAVIOR AMONG SECURITY PERSONNEL”

1. Brief biographical information about the PhD student

The biography presented by T. Todorov testifies to his long-term efforts to build on his psychological education acquired at The South-West University "Neofit Rilski", where he currently leads only four lecture courses in the field of Criminal Psychology. In parallel, he constantly develops his professional expertise, mainly related to the detection of fraudulent and risky behavior, conducting polygraph tests, etc. He is a member of a foreign polygraph association, appears as a guest lecturer at various universities and training centers, participates in international conferences and other specialized forums in the field of criminal psychology and security, and mainly in connection with the detection and prevention of criminal activity and risky behavior. Based on the results of his work and the professional success he has achieved, certified by the relevant certificates, T. Todorov was deservedly received various awards.

2. Relevance, scientific-applied value and contributions in the dissertation

In terms of structure, the requirements of the Regulations for the Implementation of the ZRASRB (Art. 27, Paragraph 2) regarding the individual components that must be contained in the dissertation have been met. Available are: title page; content, preface (in this case it is

worded as "Introduction"); exposition composed of three separate chapters; conclusion and contributions (recommendations are also added here), bibliography, appendices. Instead of a declaration of originality, a "Report on the verification of authenticity of the text" is attached. The total volume of the dissertation is 175 pages, and most of them (from the beginning to p. 151) are written in larger letters (size 14), in contrast to the rest, where smaller letters are used (from p. 152 almost to the end) (size 12¹). In the rubric "Bibliography" a total of 215 titles are reflected, 28 of which are in Cyrillic (5 of them are in Russian and they should be listed after the Bulgarian sources), and the remaining 187 in English. Considering the content of the dissertation and the purpose of the research, I believe that it is better to use sources from, for example, the last twenty years. It also seems to me that the reference to sources published in the 1950s-70s of the 20th century (eg Kluckhohn, 1951, p. 16) is more appropriate when the emphasis is on the historical aspects, while the current work examines the contemporary state of the phenomena under investigation and in this connection it is important to use up-to-date scientific information. The number of cited Bulgarian titles is small, given that the topic of values and risky behavior is well researched not only in Educational and Developmental Psychology, but also in other areas of psychological science by various Bulgarian researchers (e.g., Ilieva S., Djonev S., Petrov G., et al.). In general, the citations within the text are precise and scientifically correct. The style of the exposition is scientific, readable and understandable. There are punctuation inaccuracies in some places that should be corrected promptly before submitting the dissertation for review.

In terms of content, two topics important from a scientific research point of view, such as differences in value systems and risk behavior, are presented and analyzed in the dissertation. The merit of the PhD student is that he investigates these topics within the Bulgarian socio-cultural context and with regard to a specific professional group, namely security sector personnel. In the First Chapter, entitled "Theoretical propositions", scientific understandings known in psychological science regarding the essence and functions of human values and their relationship with other mental phenomena (attitudes, beliefs, traits, behavior, value crises, etc.) are illuminated according to the ideas of various authors (Rokich, M., Schwartz, S., Allport, G., Vernon, F., Inglehart, R., Hofstede, G., et al.). Secondly, the essence, psychological aspects and specificity in the structure of risky behavior are discussed, as well as the factors (biological, social, psychological) that cause it. The relationship between risky behavior and values was also sought. This chapter also covers the subject of the polygraph method. It seems to me that here it is necessary to clarify in a little more detail whether this approach to work can be used not only for registering, but also for a deeper and more subtle identifying of features in the value system of individuals prone to risky behavior not only in the field of criminal, but also of Educational and Developmental Psychology, in the scientific framework of which the current dissertation is developed.

Regarding the Second Chapter "Research Design", there is a discrepancy in the name noted at the front in "Contents" (p. 2) and on p. 56, where it reads "Research Design of the Conducted Psychological Research". I draw attention to the need for the text of the dissertation to be not only scientifically sound, but also very precise in every respect from the first to the last page. In terms of content, the aim, objectives and hypotheses of the study are presented sequentially and the studied population is described. The research battery includes four scientific instruments, the polygraph apparatus used, the procedure for working with it and the applied algorithms for the adequate reading of the data collected with its help. The description of the research instruments includes the individual scales and subscales incorporated within them, as

¹ Times New Roman font and font size 12 are traditionally accepted for use in the technical layout of academic works such as term papers, theses and dissertations in an academic context.

well as the values of Cronbach's alpha, which were likely obtained with respect to the original methods. Some of the Likert-type rating scales used are five-point (p. 64), and others are nine-point (p. 65). I believe that this could make it difficult or confusing for the study participants, and subsequently create difficulties in the work process. In this regard, it is interesting how the PhD student coped with such challenges. The collected data were processed with specialized software (SPSS), including various statistical-mathematical processing methods, and their presentation in the text must be in Bulgarian, not in English (e.g. p. 71), with the original term included in parentheses.

In the Third Chapter, entitled "Processing, analysis and interpretation of the obtained results", the results of the performed statistical-mathematical processing are found, which are visualized with the help of figures and tables and are psychologically interpreted. With regard to the age of the participants as an important independent factor, it can be stated that it extends widely (from 20 to 73 years). Within these frameworks, five age groups have been delineated, but the criteria for this division are not clear. In such cases, principles borrowed from well-established and widely used stage theories in psychology of human development and theories of career and career development could be applied. As is well known, in these scientific theories, human life is divided into separate age stages based on specific features, specific changes and key achievements characterizing each of them cognitively, psycho-socially and professionally. The other thing that makes an impression is that the factor structures of the applied instruments have not been checked to see if the original factor solutions are repeated or new ones are proposed that are specific to the Bulgarian socio-cultural context. When presenting the individual questionnaires, no information was found on Cronbach's alpha values obtained in the context of the present study. When presenting the obtained results (in this Third Chapter), and when formulating conclusions (p. 143), I consider it important to offer a more comprehensive and deeper psychological interpretation. And in order to make it even more convincing, as well as to have the possibility of comparisons and deeper scientific analysis, results of research carried out in another socio-cultural context, related to the topics to which the dissertation is dedicated, can be added.

With regard to the points of contribution indicated by the PhD student, I believe that they fully adequately reflect the work done by him both in theory and in applied-practical terms. They are related to the planning and implementation of a complex study of the values and individual aspects of the risky behavior of security personnel. Age differences have been carefully analyzed in relation to these studied phenomena, and the age dynamics of risky behavior have been outlined. The relationships between different values and aspects of risk behavior among security personnel were investigated. The diagnostic value of the polygraph examination against the background of risky and disloyal behavior realized in the past has been empirically confirmed. The obtained results have an indisputable scientific-applied value, because they clearly outline the current scientific picture of the peculiarities in the studied phenomena, manifested in relation to the specifically studied employees in the organizational context relevant to them.

The results presented in the dissertation can contribute to improving professional staff selection, stimulating the professional growth of security sector personnel, conducting specialized training to establish key values for the profession, increasing loyalty to management and employees within the organization, and limiting and reducing the propensity for risky behavior.

The prepared abstract is in sync with the content of the dissertation work and adequately reflects the important moments in it.

Regarding the publication activity, it is noticeable that T. Todorov has participated as a co-author in six scientific publications in Bulgarian and English languages and only two that were independently created by him. One of them is dedicated to new technologies in lie detection, and the other presents the features of a psychological interview conducted with a psychopathic suspect, lacking other publications in the field of Educational and Developmental psychology.

In connection with the mandatory plagiarism check, a document has been attached, from which it is understood that a 16% similarity index was established by means of a specialized program ("iThenticate"), but no additional information as to what exactly this result is due to is provided.

3. Critical comments and recommendations

It is advisable to give specific scientific titles to the individual chapters making up the dissertation, rather than general formulations such as "Theoretical propositions", "Research design". Where the names of scientists and researchers are mentioned, it is recommended to indicate the first letter of their first name (for example, instead of 'Value Model of Rokich' (p. 12), it should be 'Value Model of M. Rokich').

At the beginning of Chapter Two, where „Rationale for the study“ is presented, it is appropriate to concisely and succinctly outline both the theoretical propositions on which the PhD student bases the planning and execution of their empirical research and the definitions of the phenomena under investigation.

It is extremely important to precisely use the names of the researched constructs on the pages of the entire dissertation, and not periodically replace them with other variants (eg "values" with "value categories" or "value interests" (p. 59); "risk behavior" with "risk propensity", "cultural level" (p. 60) with "culture-level" (p. 3) (regarding this concept, it is not even understood what exactly is put into it in the context of the study). It is also not clear why in this rubric (as well as on p. 56) there is mention of age characteristics in adolescence, given that this idea is neither developed further in the dissertation, nor are generational differences analyzed or discussed. The dissertation mainly presents the results of participants from 20 to 73 years old, who have already passed the adolescent age, have received the relevant education, have gained their own life experience, have formed their personal identity, and value system. The "Objectives" section mainly lists important scientific research objectives to be solved, and those defined as organizational should be included where the organization of the conducted research is discussed. In addition, objectives related to finding specialized literature relevant to the topic of the dissertation, performing a thorough and systematic review, overview and analysis of the key scientific information in it are primarily research, not organizational.

Regarding the hypotheses, it can be said that they seem a bit fragmented, not well structured, and in some places inaccurately formulated and this makes it somewhat difficult to understand (e.g. on p. 60 it is written: "*Statistical age differences are assumed to exist...*"). In this case, the word "*significant*" is omitted, which is an important part of the phrase "*statistically significant age differences*").

When presenting the research methodology and design, it is good to briefly describe the organization of its conduct (when, how, for how long, where and what exactly was done). In this regard, there are sufficient details about the polygraph examinations carried out, but it is

not clear how and when the participants filled out the individual questionnaires (in person, through online platforms, etc.). It should also be specified where the participants work, since the title mentions "field of security", then it becomes "Security" sector (p. 6), and finally it speaks of employees performing the role of a "security guard" (p. 68).

In terms of graphically illustrating the results obtained, it should be taken into account that it is accepted that the names of the figures are at the bottom, and not at the top, as in the text (eg pp. 13, 19, 26). The tables presented in the so-called "theoretical" part, are shaped in one way, and those in the so-called "experimental" part - in another style. In the pages of the dissertation, the PhD student should adhere to a consistent style for the substantive and technical presentation of the scientific information they create and publish.

Finally, I would like to point out that all the critical remarks made do not reduce the scientific-applied value of the dissertation and do not belittle the efforts put in by the PhD student to create it. However, they could serve as an additional impetus for reflection on how to refine and improve future research and publication work to ensure it meets high-quality standards while complying with legal requirements, established scientific criteria, and the best academic traditions.

Conclusion

The above-mentioned facts regarding the content, scientific-applied value and technical nature of the dissertation achieved by **TODOR BORISOV TODOROV**, the quality of the theoretical-empirical results achieved by him, the known facts regarding his educational, research and professional qualifications, provide me with grounds to give my positive evaluation of his overall work and to propose to the Honorable Scientific Jury to award him the PhD degree in the field of higher education: 3. Social, Economic and Legal Sciences. Professional field: 3.2 Psychology. Scientific specialty: Educational and Developmental Psychology.

10.08.2024/ Member of the Scientific Jury and Reviewer - Prof. Yoana Yankulova, PhD, DSc